

MILIEU EN BEVOLKING

Gijs Beets

In de vorige afleveringen werd al aangekondigd dat we ons deze keer met forensisme zouden bezighouden. Daarna zullen echter ook een aantal aspecten van huishoudens en van woningen de revue passeren.

10 Forensisme

Inzicht in de aard en omvang van het forensisme komt over het algemeen uitsluitend beschikbaar via volkstellingsgegevens, althans wanneer we gegevens zoeken die vergelijkbare resultaten opleveren voor alle Nederlandse gemeenten. Bovendien dienen bij het verzamelen van die gegevens in principe alle inwoners van Nederland mee te werken aan het daartoe georganiseerde onderzoek; eventueel kan met een steekproefonderzoek worden volstaan.

De meest recente zodanig verzamelde gegevens omtrent forensisme in Nederland dateren (helaas) van 1971 (14e Algemene volkstelling annex woningtelling van 28 februari 1971). In tabel 19 is een overzicht gegeven van het dagforensisme in het noorden van Nederland. Onder dagforensisme wordt verstaan: het dagelijks uitoefenen van de beroepsactiviteiten in een andere dan de woongemeente. Voor diegenen die geen vast werkadres hebben, is als maatstaf genomen de gemeente waar de werkgever is gevestigd. Van alle 77.000 in 1971 in het noorden woonachtige forensen blijkt ruim 41 % te werken in de provincie Groningen, ruim 28% in Friesland, 18% in Drente, en de overige 12% buiten de drie noordelijke provincies. Ruim 18% van die 77.000 personen werkte in de gemeente Groningen, 10% in Leeuwarden, en bijna 4% in Assen.

Van de forensen werkend in de provincie Groningen woonde 78% eveneens in de provincie Groningen, 3% kwam uit Friesland, en

Tabel 19 Dagforensen na*ir woon- en werkadres, en geslacht, 28 februari 1971 (x1000)

	Werkadres in					
	Groningen	Friesland	Drente	Noord-Nederland	Overig Nederland	Nederland
Woonadres in						
Groningen	25,2	0,6	1,9	27,7	2,8	30,5
Friesland	0,9	21,1	0,5	22,5	3,0	25,5
Drente	5,8	0,2	11,5	17,5	3,5	21,1
Noord-Nederland	31,9	21,9	13,9	67,9	9,3	77,0
Overig Nederland	0,2	0,5	1,7	2,5	941,7	944,2
Nederland	32,1	22,5	15,6	70,2	951,0	1021,2
Groningen (gemeente)	1,7	0,1	0,4	2,2	0,5	2,7
Leeuwarden	0,1	0,7	0,0	0,8	0,2	1,0
Assen	0,5	0,0	0,4	0,9	0,2	1,0
Mannen	24,2	16,6	11,6	52,4	734,7	787,2
Vrouwen	7,9	5,8	4,0	17,7	216,4	234,1
Totaal absoluut	32,1	22,5	15,6	70,1	951,0	1021,1
-als percentage van de totale beroepsbevolking	17,1	12,6	11,4	14,4	21,8	21,3

18% uit Drente. Voor Friesland gelden de vergelijkbare cijfers: 3% woonde in Groningen, 94% in Friesland, 1% in Drente, en 2% buiten het noorden. Van de forensen in Drente woonde 12% in Groningen, 3% in Friesland, 74% in Drente en 11% elders.

Van de forensen werkend in de gemeente Groningen woonde 73% in de gelijknamige provincie en 22% in Drente. Ruim 97% van de forensen werkend in Leeuwarden woonde in Friesland, terwijl dagelijks 83% van de in Assen werkende forensen de Drentse provinciegrens niet overschreed.

De laatste regel in tabel 19 laat zien hoe groot het aandeel is van de per provincie/gemeente werkende beroepsbevolking, dat dagelijks forenst. In het noorden blijkt dit minder voor te komen dan elders in Nederland, Gedeeltelijk zal dit samenhangen met de aard van het werk, maar vooral met het feit dat de gemeenten in het noorden gemid-

deld groter zijn, qua oppervlakte, dan in de rest van ons land. Het noorden kende in 1971 129 gemeenten en een oppervlakte van 8250 km² land (gemiddeld 64 km² land per gemeente), overig Nederland telde 744 gemeenten en een oppervlakte van 25.436 km² land (gemiddeld 34 km² land per gemeente). Een en ander wil dus zeggen dat de noorderling, gemiddeld genomen, een grotere afstand moet afleggen alvorens hij/zij tot forens wordt gerekend dan elders in Nederland. *

Dat niet alle forensen mannen zijn, is tevens aangegeven in de tabel. In het noorden blijken zelfs relatief meer vrouwen te forensen (25% van alle daar werkende forensen) dan in overig Nederland (23%).

11 Huishoudens en woningen

Bij diezelfde volkstelling van 1971 kwamen ook de meest recente gegevens beschikbaar die op regionaal nivo een nauwkeurig

Tabel 20 Aantal huishoudens en alleenstaanden, 28 februari 1971

	Werkadres in					
	Groningen	Friesland	Drente	Noord-Nederland	Overig Nederland	Nederland
Aantal huishoudens ¹⁾²⁾	138	135	97	370	2986	3356
Aantal personen per huishouden	3,43	3,65	3,65	3,57	3,60	3,60
Aantal alleenstaanden ¹⁾	36	23	11	70	630	700
Bron: CBS	*) x1000		2) exclusief alleenstaanden			

Tabel 22 Verandering in het aantal woningen, 28 februari 1971-1 januari 1979 (x1000)

	Groningen	Friesland	Drente	Noord-Nederland	Overig Nederland	Nederland
Aantal woningen op 28 februari 1971	162,0	156,9	102,9	421,8	3307,0	3728,8
Vermeerdering door nieuwbouw 1971-1978	40,4	46,4	34,3	121,1	919,6	1040,7
Vermindering 1971-1978	7,1	6,8	3,4	17,3	80,6	97,9
Aantal woningen op 1 januari 1979	195,3	196,5	133,8	525,6	4146,0	4671,6
Procentuele toename 1971-1979	20,6	25,2	30,0	24,6	25,4	25,3

Bron: CBS.

Tabel 23 Leegstand van woningen per 1 april 1979 (x1000)

	Groningen	Friesland	Drente	Noord-Nederland	Overig Nederland	Nederland
Voor bewoning ongeschikt	0,5	0,9	0,2	1,6	7,6	9,3
Voor bewoning geschikt						
- reeds bewoond geweest						
leegstand 0-3 maanden	1,9	1,3	0,8	4,0	32,7	36,7
leegstand 4 + maanden	3,1	2,3	1,2	6,6	44,7	51,3
totaal	5,0	3,6	2,0	10,6	77,4	88,0
- nog niet bewoond geweest						
leegstand 0-3 maanden	0,0	0,0	0,0	0,1	2,2	2,3
leegstand 4 + maanden	0,2	0,1	0,1	0,4	2,3	2,7
totaal	0,2	0,2	0,1	0,5	4,6	5,0
Totaal	5,2	3,8	2,1	11,1	81,9	93,0
In procenten van de totale woningvoorraad	2,7	1,9	1,6	2,1	2,0	2,0

Bron: CBS.

inzicht kunnen verschaffen omtrent huishoudens en woningen.

Tabel 20 laat zien dat Groningen in 1971 4% van alle Nederlandse huishoudens herbergde en 5% van alle alleenstaanden. In Friesland was dat 4% respectievelijk 3%, in Drente 3% respectievelijk 2%, en in de rest van Nederland 89% respectievelijk 90%. Dat is allemaal niet zo verwonderlijk omdat we ons natuurlijk tabel 4 herinneren (Noorderbreedte, 4e jaargang, no. 1, jan-feb 1980), waaruit blijkt dat ook Noorderbreedte wel eens een foutje maakt. Gekorrigeerd leerde die tabel dat, zij het in 1979, in Groningen bijna 4%, in Friesland ruim 4%, in Drente 3% en in overig Nederland 89% van de bevolking van Nederland woonde. Opvallend zijn de percentages omtrent huishoudens en alleenstaanden dus niet, behalve wellicht de oververtegenwoordiging van alleenstaanden in Groningen (studenten?) en de onderverteenwoordiging van deze groep in Friesland en Drente.

Het aantal personen per huishouden blijkt in 1971 in Groningen onder, in Friesland en Drente enigszins boven het landelijk gemiddelde te liggen.

De meeste mensen in Nederland wonen in woningen, de naam zegt het al. Volgens tabel 21 is in 1971 het merendeel der inwoners van Nederland in aaneengebouwde eengezinshuizen woonachtig. In het noorden komen daarnaast relatief veel vrijstaande woningen voor, en relatief weinig meergezinshuizen (flatwoningen). Met name in Friesland en Drente is deze laatste vorm van wonen schaars. Drente kent, qua aantallen kamers, iets grotere woningen dan Groningen en Friesland. Het bestand aan huizen is in Groningen (gemiddeld bouwjaar 1937) en Friesland (eveneens 1937) van wat oudere datum dan in Drente (1944) en de rest van

Tabel 21 Enkele kenmerken der woningen op 28 februari 1971

	Groningen		Friesland		Drente		Noord-Nederland		Overig Nederland		Nederland	
	x1000	%	X1000	%	X1000	%	x1000	%	x1000	%	x1000	%
Eengezinshuis-vrijstaand	50,6	31,3	58,3	37,2	42,5	44,2	151,5	35,9	527,7	16,0	679,1	18,2
-aangebouwd	61,2	37,8	78,2	49,8	49,2	47,8	188,6	44,7	1623,8	49,1	1812,4	48,6
Meergezinshuis	50,0	30,9	20,4	13,0	11,2	10,9	81,6	19,4	1155,6	34,9	1237,2	33,2
Gemiddeld aantal kamers	5,07		5,20		5,32		5,18		5,23		5,22	
Bouwjaar - voor 1906	29,9	18,4	33,8	21,5	11,7	11,4	75,3	17,9	481,4	14,6	556,8	14,9
- 1906-1930	33,4	20,6	31,4	20,0	16,5	16,0	81,3	19,3	659,9	20,0	741,2	19,9
1931-1944	21,8	13,4	15,5	9,8	11,4	11,0	48,6	11,5	376,0	11,4	424,6	11,4
1945-1959	30,7	18,9	29,4	18,8	25,0	24,3	85,2	20,2	728,9	22,0	814,0	21,8
1960-1964	17,8	11,0	16,0	10,2	13,8	13,4	47,6	11,3	393,2	11,9	440,9	11,8
1964-1971	28,5	17,6	30,9	19,6	24,5	23,8	83,9	19,9	667,4	20,2	751,4	20,2
Percentage bewoond door eigenaar	39,0		46,0		45,0		43,1		34,5		35,5	
Gemiddelde huur(waarde) in gulden (1971) per jaar	1165,84		1103,35		1141,76		1136,83		1348,64		1324,80	
Totaal	162,0	100	156,9	100	102,9	100	421,8	100	3307,0	100	3728,8	100
- bewoond	158,5	97,8	152,3	97,0	101,3	98,4	412,0	97,7	3247,9	98,2	3659,9	98,2
- onbewoond	3,6	2,2	4,7	3,0	1,6	1,6	9,9	2,3	59,0	1,8	68,9	1,8

Bron: CBS.

	Werkadres in		
	Groningen (gemeente)	Leeuwarden	Assen
Woonadres in			
Groningen	10,5	0,1	0,2
Friesland	0,6	7,8	0,2
Drente	3,1	0,0	2,4
Noord-Nederland	14,2	7,9	2,8
Overig Nederland	0,1	0,1	0,0
Nederland	14,3	8,0	2,9
Mannen	10,8	6,0	2,0
Vrouwen	3,6	2,0	0,9
Totaal - absoluut	14,3	8,0	2,9
- als percentage van de totale beroepsbevolking	16,6	18,4	11,4

Bron: CBS.

Nederland (1940). Vakker dan elders in het land worden de woningen in het noorden bewoond door de eigenaar-, in Friesland en Drente overigens weer vaker dan in Groningen. Per jaar was, gerekend naar de gulden van 1971, de huur(waarde) gemiddeld in Friesland het laagst, in Groningen het hoogst, doch buiten het noorden bijna 19% hoger. In dat laatstgenoemde deel van Nederland zijn verhoudingsgewijs iets minder woningen onbewoond.

Na 1971 werden relatief gezien in Drente meer nieuwe woningen bijgebouwd dan elders in Nederland (tabel 22). Eveneens relatief gezien werden er in het noorden veel woningen uit de roulatie genomen. Alleen in Groningen werd dit verlies niet geheel gekompenseerd door de nieuwbouw. In Groningen blijken ook nogal wat woningen leeg te staan (tabel 23). Het merendeel van die woningen, en dat geldt eveneens voor Friesland, Drente en de rest van Nederland stond in april 1979 al langer dan vier maanden leeg. Het grootste deel daarvan was voorheen reeds bewoond geweest.

Al met al komt Drente er het meest gunstig af: weinig meergezinshuizen (hoogbouw), relatief grote huizen en van relatief recente datum, bovendien niet te duur. Wel vrij veel nieuwbouw, daarentegen weinig leegstand. En, heel wat inwoners van Drente forensen naar de provincie en de daarin gelegen gemeente Groningen ter uitoefening van de beroepsactiviteiten. Maar omdat we de gemiddelde forensafstand niet kennen, is niet vast te stellen of het forensisme voor Drente gunstig of ongunstig is. Althans in vergelijking met andere provincies, want in principe is werken in de woonplaats altijd te verkiezen boven forensen.